

ANSSI OLLILAINEN

**Bo Giertz om
prästämbetet: Uppdragets
teologi. Artos Academic.
Artos & Norma bokförlag:
2018. 437 s.**

Professor emeritus Sven-Erik Brodd från Uppsala universitet uppmärksammade i ett sammanhang år 2003 ett häpnadsväckande faktum, att det ännu inte fanns någon sammanhållen akademisk studie om Bo Giertz. Det fanns ett behov av kompletterande forskning om den såväl nationellt som internationellt betydande biskopen, som utan tvekan är en av 1900-talets mest inflytelserika kyrkoledare och teologer i Sverige och Finland. Många studier om Giertz hade kretsat kring hans ecklesiologi främst på 1930- och 1940-talen. År 2005 kompletterades forskningen med två artikelsamlingar, nämligen *Talet om korset: Guds kraft. Till hundraårsminnet av Bo Giertz födelse* samt *Bo Giertz: Präst, biskop, författare*. Utöver detta utgavs boken *A Hammer of God: Bo Giertz* med artiklar och översättningar ur Giertz skriftliga produktion år 2010.

I den aktuella boken *Bo Giertz om prästämbetet: Uppdragets teologi* avser Anssi Ollilainen att svara mot behovet av ytterligare forskning i ämnet. Bokens första upplaga utgavs som doktorsavhandling vid Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi vid Åbo Akademi år 2017. Den här recenserade aktuella andra upplagan av Artos & Norma bokförlag är riktad till en bredare allmänhet och innehåller de korrigeringar disputationen föranledde till. Resultatet blir tillfredsställande, och det är glädjande att den stora allmänheten nu kan få tillgång till

forskning som annars hade riskerat att gå förbi.

Anssi Ollilainen väljer att närma sig sitt forskningsområde genom att utgå från Bo Giertz teologi, som studeras genom kontrasterande infallsvinklar. Han undersöker centrala teologiska betoningar, samtidigt som analysen sätts in i ett ekumeniskt sammanhang, där relationen mellan betoningarna blir intressanta. Undersökningen blir ämbetsteologisk, samtidigt som författaren kartlägger skeendet ur ett utvecklingsmässigt och historiskt-genetiskt perspektiv. Den centrala arbetsmetoden är tematisk-innehållslig analys, där innehållet undersöks utifrån tre centrala frågor: Vilka händelser eller erfarenheter var avgörande för Giertz utveckling? På vilket sätt kommer Giertz till slutsatsen i sina reflektioner? Vilka blir de teologiska konsekvenserna av hans slutsatser? Som teoretisk ram används historikern Reinhart Kosellecks begrepp "erfarenhetsrum" och "förväntningshorisont", där erfarenhetsrummet betecknar de förflutnas inflytande på nuet och förväntningshorisonten blir en prognos för det kommande nuet. Undersökningens extremt digra källmaterial består av Bo Giertz publicerade artiklar och böcker både före, under och efter hans ämbets tid som biskop i Göteborgs stift. Materialet kompletteras av Giertz föredrag, tal och predikningar samt brevväxling.

Undersökningen om Bo Giertz syn på prästämbetet blir ett digert verk med en stor mängd i och för sig intressant detaljkunskap. Upplägget har en stor tyngd vid kontextuell bakgrunds information kring Giertz antropologi, bibelsyn och ecklesiologi, vilket medför att

själva analysen av ämbetssynen kommer sent i undersökningen. Ollilainen motiverar det ingående studiet av antropologi, bibelsyn och ecklesiologi med dess starka förbindelse med Giertz tolkning av prästämbetet, vilket är befogat.

I den antropologiska analysen lyfter Ollilainen fram Giertz omvändelseupplevelse, när han omorienterar sig från ateist till kristen tro under studietiden i Uppsala hösten 1925. Det antropologiska synsättet influeras på 1930-talet framför allt av oxfordgrupprörelsen och dess kritik mot den samtida sexualmoralen. Giertz teologi präglas av människans överlåtelse till Gud, samtidigt som lydnad och omvändelse blir centrala begrepp i tros livet. Efter omvändelseupplevelsen förhåller sig Giertz kritiskt till försoningsläran i ungyrkrlighet. Ett möte med kyrkoherde Gösta Nelson i Bokenäs leder till att Giertz börjar betrakta omvändelsen i ljuset av nådens ordning. Senare formas Giertz teologi enligt Ollilainen så att självrannsakan och personligt andaktsliv blir grunden för Giertz spiritualitet. Antropologin präglas av en grundläggande syn på livet som en gåva av Gud.

Ollilainens studie av Bo Giertz bibelsyn uppvisar många paralleller med analysen kring antropologin. Under studieåren i Uppsala tillägnar sig Giertz en historisk bibelsyn som representeras av ungyrkrlighetens teologer som Einar Billing och Nathan Söderblom. En resa till Palestina förändrar Giertz bibelsyn, så att han med tiden bygger upp ett kritiskt förhållningssätt till den liberala exegetiken. Anssi Ollilainen kommer till slutsatsen att Hugo Odeberg influerar Giertz bibelsyn tydligt i fråga om Bibelns auktoritet och

verkningskraft. Undersökningen visar också hur Giertz betonar ett flitigt bibelbruk. Bibelbruket återkommer i samband med Giertz argumentering i ämbetsfrågan. Ollilainen visar hur Giertz ser kritisk bibelanalys som ett hinder för Bibelns verkan.

Giertz ecklesiologi präglas på 1930- och 1940-talen av uppfattningen att Svenska kyrkan är det samma som Guds kyrka i Sverige, medan det senare sker en förskjutning i hans tänkesätt. Ollilainen visar hur den romantiska kyrkosynen avtar i samband med urbaniseringen på 1950- och 1960-talen, så att Giertz på 1980-talet ser Kristi kyrka framför allt som lokala församlingar på olika orter. Kyrkans sanna väsen kommer till uttryck i förkunnelsen.

Efter en lång och detaljrik studie kring Bo Giertz antropologi, bibelsyn och ecklesiologi övergår Anssi Ollilainen till avhandlingens centrala frågeställning om synen på prästämbetet. Som läsare hade jag gärna önskat att frågeställningen skulle ha aktualiserats tydligare redan i ett tidigare skede. Gertz betraktar det manliga prästämbetet som Kristi uppdrag och den manliga prästen som Kristi befullmäktigade sändebud. Ämbetet är konstitutivt för kyrkan, och Gertz ser enligt Ollilainen ämbetet som ett led i frälsningshistorien, där Kristus fortsätter att föra evangeliet vidare genom ämbetet. Ämbets-synen är i tydlig samklang med Gertz ecklesiologi. Ämbetets ursprung tolkas i linje med den evangelisk-katolska ämbets-teologin som Kristi instiftelse, framom dess existens som ett resultat av vissa funktioner. Ämbetet växer fram genom att apostlarna valde

efterföljare, vilka valde biskopar som vigde de första prästerna. Intressant nog visar Ollilainen hur Giertz framhåller prästvigningen framom den inre kallelsen. Den enskilde ämbetsbäraren får Kristi uppdrag i prästvigningens ögonblick och behöver inte förlita sig på personliga egenskaper och anlag. Undantaget här utgörs av ämbetsinnehavarens kön, eftersom Giertz motsätter sig kvinnors tillträde i prästämbetet. Prästämbetets primära uppgift för Giertz är förkunnelse, sakramentsförvaltning och omsorg för församlingen.

Som tidigare framkom, behandlar Ollilainens undersökning Bo Giertz avståndstagande till kvinnors inträde i prästämbetet samt senare samvetsklausulens roll för de män som inte godkände kvinnor i ämbetet. Enligt Ollilainen använde Giertz tre argument i sin argumentation mot kvinnor i ämbetet: hans syn på man och kvinna i äktenskapet, Jesu val av apostlar och Paulus utsagor. I analysen kring kvinnors tillträde till ämbetet återkommer Giertz antropologi, bibelsyn och ecklesiologi som förklarande faktorer. När kyrkomötet slog fast beslutet om kvinnor i prästämbetet år 1958, organiserade sig motståndarna i föreningen Kyrklig Samling kring Bibeln och bekännelsen och Bo Giertz blev en av dess förgrundsgestalter. Samvetsklausulens avskaffande ledde till stor besvikelse för Giertz, eftersom han ansåg att den kunde göra grundval för samexistens inom Svenska kyrkan.

Anssi Ollilainens tematisk-innehållsliga analys och historisk-genetiska arbetsmetod är fruktbara redskap i undersökningen om Bo Giertz syn på prästämbetet

och uppdragets teologi. Den detaljerade undersökningen, det många källmaterialet och det massiva sidantalet i slutprodukten vittnar om noggrant forskningsarbete. Trots att läsaren tidvis riskerar att drunkna i detaljer, ger undersökningen en god helhetsbild av Bo Giertz ämbetssyn och hans teologiska tänkande. För en intresserad läsare är det också värt att notera hur författaren självmant pekar på ämnesområden som ger utrymme för framtida forskning. Bo Giertz berör och engagerar.

Johanna Björkholm-Kallio, TM Kaplan, forskarstuderande i kyrkohistoria Åbo Akademi

JOHN T. SLOTEMAKER
Anselm of Canterbury and the Search for God. Mapping the Tradition Series. Lanham: Lexington Books / Fortress Academic. 2018. 135 s.

John T. Slotemakerin teos *Anselm of Canterbury and the Search for God* on ilmestynyt *Mapping the Tradition* -kirjasarjassa. Sarjan neuvonantajana toimii keskiajan kirkkohistorian professori ja luterilainen pappi Paul Romen. Sarja julkaisee lyhyehköjä, pääasiassa yhteen ajattelijaan ja tämän vaikutushistoriaan keskittyviä kirjoja. Sarjassa on julkaistu tai tullaan julkaisemaan teoksia, jotka käsittelevät muun muassa Augustinusta, Johannes Damaskolaista, Tuomas Akvinolaista, Avilan Teresaa ja Ristin Johannesta, Martti Luthe-